

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Martini Bonacinæ Vtrivsque Signatvræ Referendarii
Compendium Omnium Operum de Theologia Morali,
omnibusque conscientiæ nodis**

Bonacina, Martino

Coloniæ Agrippinæ

Quibus competat restitutio in integrum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41152

contrahentis, accipiens tenetur tantummodo de dolo, laevi; non verò de levissima culpa. Ex dictis sequitur illi cui aliquid locatur, teneri de lata & levi culpa; quia contractus locationis celebratur in gratiam utriusque contrahentis; & cum cui traditur depositum, teneri solum de lata cum depositum fiat in gratiam solum deponentis; modo pro deposito non tradatur pretium: & famulos, quibus in officio & stipendio specialiter incumbit cura custodienda rei domesticæ; teneri ad restitutionem damni ex sua levi culpa secuti. Idem dic de artificibus, venditoribus, cultoribus rei alienæ, conductis mercede. *ibid punct. 6 n 5. & seq.*

24. Quando res aliena perit casu fortuito, accipiens non tenetur ad restitutionem; sive rem acceperit in sui, sive in alterius contrahentis, sive in utriusque utilitatem (excepta tamen pacto, culpa, & mora,) quia res non perit ipsius culpa. *ibid. num 21.*

25. Contrahentes tenenturne ad restitutionem, quando in periculo amittendi res suas, negligunt alienas, ut proprias conservent? Resp. Tenentur, quando tenentur ex levissima culpa, ut accidit in accommodato: neque possunt negligere res alienas, ut conservent proprias æqualis vel minoris pretii; secus si res propriæ sint magis pretiosæ, quàm res alienæ & alienæ magis quàm propriæ. *ibid. n. 22. & seq.*

Quibus competat restitutio in integrum.

26. Minoribus, iis videlicet, qui nondum expleverunt vigesimum quintum ætatis annum (hi enim minores appellantur juxta jus commune) conceditur beneficium restitutionis in integrum, quando se aliquo contractu non mediterriter laesos deprehendunt, idque sufficienter probant; aut vendiderunt rem minori pretio quàm alioquin vendere deberet; nisi fortè adhibuerint juramentum, sine vi, dolo & metu factum in ipso contractu; vel ante, vel post contractum, quo juraverint se non usuros remedio restitutionis; aut modò non impetraverint veniam ætatis à Principe, vel non ratificaverint contractum completis viginti quinque annis. *ibid. punct. ult. num. 2. & seq.*

27. Hoc privilegio restitutionis in integrum gaudere possunt minores spatio quatuor annorum post elapsum vigesimum quintum annum, quatuor videlicet annis postquam

facti fuerunt maiores. Neque illi, quibus ex jure municipali, seu ex statuto diminuitur ætas, possunt petere restitutionem in integrum pro contractibus celebratis à 20. usque ad 25. annum, quia alioqui frustra censeretur factus major *ibid. num. 11 & 12.*

28. Et non solum in contractibus per seipsum celebratis hoc privilegio restitutionis in integrum (etiam fructuum) uti possunt minores, & eorum hæredes; verum etiam in contractibus celebratis per tutorem, vel curatorem, etiam si contractus initus fuerit cum decreto judicis, modò non fuerit obtenta ætatis venia; secus si minor celebraverit contractum obtenta à Principe, vel Regiis senatoribus venia ætatis; nam ea obtenta reputatur major. *ibid. n. 13. & 14.*

29. Privilegio restitutionis in integrum non solum gaudent minores, Respublica, & loca pia; verum etiam homines rudes, & mulieres quæ ignorant jura. Præterea filii familias quoad contractus onerosos vel lucrosos de licentia patris celebratos, ad sororum dotes, vel ad alias causas. Gaudet etiam milites pro eo tempore quo militiæ operam navant. Præterea qui absunt ad negotia Reipublicæ gerenda, ne contra eos currat præscriptio. Denique gaudent etiam Principes quoad bona fisci, quæ reputantur bona reipublicæ. *ibid. n. 25.*

A D D I T I O.

Regula, *Licetum est contrahentibus se invicem decipere. l. in causa 2. §. in pretio, ff. de minor.* procedit, quando fraus est citra dimidium justipretii; secus si ultra dimidium: hocque ab humanis legibus permissum ad tollendas litigiorum occasiones; lege tamen divina omnia æqualiter justequè mensuranda esse perspicuum est. D. Thom. 2. 2. q. 77. ar. 1. ad 1. apud Thom. ser. reg. 86.

In contractu qui Italice dicitur *scammessa*, Hispanice *Apofsta*, Latine *sponsio* cum scilicet de re aliqua alius ait, alius negat, proposito pretio ei, qui deprehendetur verum dixisse, non tenetur restituere, qui rem certò sciebat, si dolus absuit. vid. Med. de reb. restitut. q. 22. De hoc contractu vide Lopez lib. 2. c. 15. Garz. cap. 42. Molin. d. 5 08. Si dolus, Contrarium Garz. Mol. loc. cit.

Quæres: An res non necessariæ, ut canes, accipitres, gemma, & aliæ res pretiosæ pluri vendi possunt, quam valeant. Sot. lib. 6. de jur. & just. q. 3. a. 3. secutus Victor. & Joan. Med.

Med. de reb. reshitur. q. 32. docent licitè posse remota vi, fraude, & dolo.

Si quæras ab eis, cur necessaria non possint eadem conditione vendi carius. Respond. etiam si sine fraude & dolores necessariae pluris vendantur, quàm valeant, tamè ei venditioni semper conjunctam esse quandam vim, vel coactionem. Verùm contraria sententia est probabilior, quam tradit Cajet. q. 77. S. Thom. 2. 2. & in opusc. ult. tom. v. resp. 2. & est communis. Probat ex l. pretia rerum. ff. ad leg. Falcid. ubi dicitur, pretia rerum non ex affectu cujusquam, sed ex communi estimatione sumi debere. 2. Probat ratione, quia emptio & venditio, ut tales, necessariò requirunt æqualitatem rei ad rem: ergo res tanti vendi debet, quantum valet.

Obiicit Sot. axioma juridicum, ad l. querebatur. ff. ad leg. Falcid. tantum valere rem, quanti vendi potest; nempe conclusa vi, fraude dolo, quod maximè debet intelligi de re non necess. Resp. sensum axiomatis esse secundum Sylvest. de emptio q. 9. & Navar. c. 23. n. 80. rem tanti valere, quanti vendi potest, secundum communem estimationem, huc quanti vendi potest, pretio infimo, medio, & rigoroso, communiter currendo. Resp. 2. Etiam in rerum non necessariarum venditione esse vim aliquam, & coactionem fermè conjunctam, si carius vendantur. Dixi fermè, quia si interveniat donatio, ut quando Principes, & homines locupletes magno res parvas ducunt, ut videantur aliquid donare, & ut rem gratam faciant venditori. tum licitus esset contractus, & hoc sensu sententiam Sot. & Med. approbat Gregor. de Val. 2. 2. disp. 5. q. 20. p. 2.

Quæres: An licita sit olla fortunæ, Ein Glück's-hafen qua homo sæpè exigua pecunia in ollam collata, lucratur magni pretii rem. Conrad. putat esse illicitam, quia nulla est æqualitas inter rem & pretium; verùm probabilius, esse licitam, 1. quia nulla lege divina, vel humana prohibetur; 2. quia passim in Germania ab omnibus magistratibus permittitur, & viri etiam honesti & docti ea utuntur; 3. quia in jure civili, l. si jactum retis emero ff. de contr. empt. contractus emptionis probatur, ut licitus: quomodo quis emit certo pretio. quidquid jactu retis vel piscium, vel avium est capturus. Legendus de hac re Joan. Briardus Doctor Lovan. quodlib. 5. post quodlibeticas Adriani, & Pet. Binsfeld, lib. de usur. in navigari, q. 4. Quæres

Quæres : Quot modis possit mercatura reddi illicita. Resp. cum Sot. *lib. 6. de justit. q. 2. art. 2.* multis modis reddi illicitam. 1. ratione materiæ, ut si res sacra vendatur, vel si vendatur venenum. *l. quod sapè ff. de venen.* ubi tamen additur si mixtum cum alia materia, fiat antidotum, posse vendi. 2. ratione personarum, ut si mercatura à clericis exerceatur, vel monachis. 3. ratione emptorum, ut si quis furioso vendat gladium, vel Turcis arma. 4. ratione temporis, ut si quis die festo negotiatur. 5. ratione loci, ut in templo, ut habetur in *cap. decet domum Dei. de immunit. Eccles. in 6.* Unde *Matth. 21.* Christus ejecit ementes & vendentes è templo. Cajetan. tamen *in opusc.* non putat esse peccatum negotiari in templo, per colloquia tantum, si divinum non celebretur officium Sed restituit Sot. *l. c. & Med. q. 31. de reb. rest.* id negant, licet addat Sot. si sine scandalo fiat, non fore peccatum mortale. 6. ratione modi, ut si mercatura fiat per usuras, mendacia, fraudes, monopolia.

Quæres: An liceat vendere eas res, quibus emptores possint abuti, ut chartas lusorias, aleas, larvas. *Navarr. c. 3. nu. 2. & Med. l. c. & Gregor. de Valent. disp. 5. q. 10. p. 3.* putant, non esse licitum, & peccare mortaliter, qui ejusmodi res omnibus indifferenter vendunt. Ludovic. quoque Pal. *in casib. Bononiensib. cas. 48.* & Lopez *lib. 1. de contract. cap. 8.* eadem de causa putant mortaliter peccare hospites, & cenopolas, qui vendunt vinum iis, quos sciunt se eo solere inebriare. Contraria sententia est Cajet. *2. 2. q. 169. ar. 2.* Franc. Victoria, Bannes *in q. 77.* Thom. *ar. 4. dub. 1.* Cum quibus resp. 1. quando merces, vel res vendendæ, secundum se sunt adia-phoræ, ut quis abutatur, vel non, posse licitè vendi quibusvis. Ratio est, quia non est mercatoris officium inquirere in mo-res aliorum, & judicare, quis hac, vel illa re sit abusurus; sed merces suas justo pretio indicare. 2. Quia alioqui culpandi essent factores, qui vendunt vestes curiosas; & coci, qui delicatos cibos vendunt, quibus multi ad luxuriam abutuntur. Respond. 2. Posse etiam res easdem licitè vendi, etiamsi mercator certò sciat, emptores iis abusuros. Et probatur. 1. Quia ille non tenetur peccatum impedire alio-rum, non vendendo rem suam. Ergo, nec peccant vendendo. Probatursi antecedens, quia nemo tenetur amittere suum commodum temporale, ad procurandam salutem proximi sua culpa peccantis. Conseq. patet; Quia nullo modo con-

fentit ille peccato alieno. Non directè, quia non vëndit, ut alter peccet; nec indirectè, quia non tenetur impedire alterius peccatum: ille enim indirectè consentit, qui non impedit, cùm tenetur. Probat 2. Licitum est vendere, & locare domum meretricibus, quas certò scimus in ea scortaturas, ut etiam Navar. concedit, qui etiam admittit opifices & sartores non peccare, qui vestes vel calceos pretiosos meretricibus vendunt, quibus sciunt eas peccaturas. 3. Probat, Licet Judæis vendere agnum, quo scimus eos usuros ad sacrificandum, ut concedit Lopez, & alii, ergo.

Quæres: An monopolium sit licitum. Respond. Monopolium tribus modis posse institui. Primus est, cùm instituitur publica auctoritate magistratus, vel Principis; ut cùm, v.g. Magistratus vult ab uno tantum œnopola vendi vinum in parvo oppido aliquo, ut facilè illud possit haberi, vel cùm vult certum pharmacum ab uno tantum pharmacopola vendi, ne vendantur pharmaca vitiosa: sic Imperator concedit privilegia typographis, ut ipsi soli ad certum tempus imprimant librum aliquem; ne ex impressione sua patiantur jacturam. Secundus modus est, quando mercatores inter se conspirant, & pro arbitrato suo inter se decernunt, ut omnes tanto vel tanto pretio merces suas vendant; qui vocantur monopolæ, quia omnes simul habent quasi rationem unius mercatoris. Tertius modus est, quando unus, vel alter, omnes unius generis merces cœmit, ut omnes deinde ab ipso emere cogantur. Respond. ergo. Primum modum ordinariè esse licitum, quia illa privilegia conceduntur præcipuè ad utilitatem reipubl. Unde si cederent aliquando in damnum reipubl. tunc ille modus quoque redderetur illicitus, & peccaret tam is, qui ejusmodi privilegium importat, quàm qui sciens prudensque illud concedit, ut docet Navar. cap. 23. num. 92. & Lopez lib. 1. cap. 12. quare typographi nostri, qui libros, quorum est usus quotidianus in Scholis, cum privilegio Cæsareo imprimunt, non excusantur à peccato, quia hujusmodi impressio cedit in damnum Reip. literariæ; nam & tales libri carissimè emuntur, & difficulter haberi possunt. Resp. 2. Secundum, & tertium modum ordinariè esse illicitum; 1. quidem, quia reprehenditur à SS. Patribus, ut Ambros. lib. 3. offic. c. 6. & Aristot. l. 2. Polit. c. 6. dicit, primum inventorem monopolii esse urbe pulsam. 2. Quia monopolæ in jure civili gravissima pœna, exilij nempe

pe & privatione bonorū plectuntur, *Cod. de monopol. 3.* Quia
 ejusmodi monopoliā ferè fiunt cum maximo damno emptorū,
 propterea quod pretia rerum pro libito ipforum de-
 cernuntur. Accedit, quod pessimo ferè fine instituantur, ut
 vid. caritas annonæ inducatur, ut sic carius suas res vendere
 possint. Unde rectè *Sot lib. 6. q. 2. art 3* & *Bann. in quest 77.*
S. Thom. art. 1. licere tunc emptoribus, ad redimendam vexa-
 tionem, vel ad vim vi repellendam monopolium apponere
 monopolio, id est, conspirare inter se, de non emendis mer-
 cibus, nisi pretio viliori. Dicitur ordinariè esse illicitos; nam
 si frant ad utilitatem Reip sicut fecit Patr Josephus, *Gen. 40.*
 possunt esse licita, docet *Innoc. in c. signif. tit de pign. & Ant.*
p. 2. tit. 10. 23. Qua de causa *Arist.* laudat eorum industriam,
 loco nimirum *cit.*, qui excogitarunt monopolia.

Contritio, & Attritio.

Vide v, *Peccatum, Pœnitentia.*

1. Contritio est actus charitatis, quo quis detestatur om-
 nia sua peccata, super omnia detestabilia; quatenus sunt ma-
 lum aut offensa Dei, aut quatenus sunt contra amicitiam &
 voluntatem Dei, cum proposito non peccandi in futurum.
 Est actus elicitus ab habitu charitatis, non autem ab habitu
 pœnitentiæ; includitque actum dilectionis implicite. *tom. 1.*
de Pœnitentia Sacramento, disp. 5. quest. 5. sect. 1. punct. 1.
num. 1 & 2.

2. Contritio propriè sumpta necessaria est necessitate
 præcepti; non autem medii, cum sine ea possit justus repen-
 tē moriens salutem obtinere. Obligat præceptum contritio-
 nis per se, & vi propria in periculo mortis corporalis, vero,
 vel putato, quando non adest copia Confessarii. Neque te-
 netur peccator statim post mortale peccatum, aut omnibus
 diebus festis actum contritionis elicere. Similiter non tene-
 tur homo contritionem habere de peccatis omissis, quoties
 memoriæ occurrunt; cum præceptum contritionis & pœ-
 nitentiæ sit affirmativum, quod obligat tantum pro certo
 tempore. *ibid. punct. 2. n. 4 & seq.*

3. Attritio est dolor quidam imperfectus, quo quis dete-
 statur peccatum ob timorem gehennæ, aut aliarum pœna-
 rum;